

દેશ સેવા માટે હુમ્મી થતાં દેશભક્તો

લાલા લજ્જપતરાય

અને

બાળગંગાધર તીલક

ની સુરત ખાતે પદ્મરામણી

અને સુરત ખાતે મળેલી ૨૩ મી

નેશનલ કોંગ્રેસ.

રચનાર.

વેદ ધિરજરામ દલપતરામ

અને

જાપાની પ્રતીક કરનાર.

મંગળદાસ દુર્લભદાસ કાપડીઆ.

કોમિત અડધા આના.

ધી " રાંદેર " પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ—સુરત.

દેશરત્ન લાલા લજપતરાય તથા સ્વદેશપ્રેમી
બાળગંગાધર તીલકની સુરત શેહેરમાં
થયેલી પથરામણીનું વર્ણન.

૨૦૪૮
ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગ્રંથાલય
ગ્રંથાલય

ગરબા ૧.

રાગ ખુરાનપુરી.

ગરબાની કોંપીરણી મુંગડનાં સા લોક, આપણુ જઈએ થોક થોક;
આવે દેશી વિરો આજ, સોભા રૂડી દીશે.
શેહેર પુણામાંથી આવ્યા, રૂડા તિલક મન ભાવ્યા;
સાથે બીજાઓને લાવ્યા, નર રત્ન ઘણાં.
આવ્યા સુરત મોઝાર, એંતા આજે ખેડીવાર;
કરે લોકો નમસ્કાર, બુઝે ધારી ધારી.
એતો પુણે થકી આવ્યા, સુરતી લોકોને મન ભાવ્યા;
મીઠા મુકામે મીઠાવ્યા, લોકો સાથે ઘણાં.
લોકો જોવાને ત્યાં જાય, ભીડ ઉતારે બહુ થાય;
કોઈને કેતા નથી નાય, વાતો કરતા રૂડી.
કીધો વાડીમાં મુકામ, કરતાં વોલંટીયરો કામ;
ધીરજ રાખી હુંયે હામ, સાનું કામ કરે.

ગરબો બીજો.

કામણ દીશે છે. અલખેલા તારી આંખમારે—એ રાખ
આવો અવસર સુરત શેહેરને ફરી ફરીને ક્યાં મળરે.

गूजरात विद्यापीठ ग्रंथालय

[गुजराती कॉपीराइट विभाग]

का.मि.व. २०२० का.मि.नि.क

पुस्तक नं० २४२७२२

विषय

અવસર ક્યાં મળેરે, રત્નો ક્યાં મળરે.
 આવો અવસર સુરત શેહરને ફરી ફરીને ક્યાં મળેરે.
 દેશ દેશથી લોક પધાર્યા, મુખડા જેવા કેવી તરેહરે.
 લાલાજીનું મુખડું મલકે,
 ઘોશ તણા શો ઘોરજ ધમકે,
 તીલક તણુ જે તેજ પ્રતાપી ક્યાં મળેરે.

આવો અવસર સુરત શેહરને ફરી ફરી નહી મળેરે.
 સર. મહેતાને તો માનજ અપાઈ ગયું રે
 ગોખલે જે ગુણવંત ગણાય,
 દીવાન બહાદુર સાથ સોહાય.
 ખાપરડે પણ દેશ તણુજે, આજ પ્રકાશજ પામ્યું રે.
 આવો અવસર સુરત શેહરને ફરીફરી નહી મળેરે.

ગરબો ત્રીજો.

ગરબે રંભવાને ગોરી નીસર્યાં રે લોલ. (એ રાગ)
 ગરવી ગોરી તે કોંચેસ ભલી રે લોલ,
 ભારથ ઉદ્ધારક એ ખરી રે લોલ.
 એની પ્રીતી તે અંતર ધરો રે લોલ—(ટક)

સાખી.

તારીખ છવીશને વળી, વાર ગુરૂ મુલ સાર;
 એ દીવસે ઉઘડે ખરે, કોંચેસ સુરત દ્વાર.

પુજન કરસે તે દેવી તાહરે લોલ,
 રૂઝા પુજારીઓ મુલ પેરથીરે લોલ.
 શેહર જુદે જુદે થકી આવીરે લોલ—ગરવી ગોરી.
 સાખી.

લાલા લજપતરાયને, તિલક રૂઝે ભડવિર;
 સુરેદ્ર સોહિ સાથમાં, પીરોજ ખરપડ ધીર.
 રૂઝે ગોખલે પુજારી તાહરારે લોલ,
 મુનીલાલ ગાંધી પણ છે ખરારે લોલ.
 પ્ર.જીલાલ ઠાકોરરામ સાથમારે લોલ—ગરવી.
 સાખી.

દેશાઈ ખંડુભાઈને, મોટાભાઈ પણ ખાસ;
 બીજાઓ પણ બહુ ખરે, દેવી તારા દાસ.
 ધન્ય ધન્ય તે સુરતશેહરનેરે લોલ,
 યથો સંપતે તુજ પ્રતાપથીરે લોલ.
 તેવીસ વર્ષે તેં હર્શણ આપીયુરે લોલ—ગરવી.
 સાખી.

કરતું સાહે હવે ખરી, પુરજે મનની આસ;
 ધીરજ સંકટ કાપીને કરજે અંતર વાસ.
 ગરબો ચોથો.

આધવળ સંદેશો કહેજો સ્થામને એ રાગ.
 દેશી વિરજો લાલાળ તો આવિઆ,

લોક તણી ત્યાં ભીડ અતીસે થાયજે—દેશી વીર.
 નામ થકી તો સધળા લોકો જાણતા.
 આજે તેતો મળશે આપો આપજે—દેશી વીર.
 લોકતણી મેદનીઓ ઉભી રહી.
 લાલાજીને નિરખવાને ખાસ જો—દેશી વિરજો.
 આશાઓ લોકોની પુરીતો થશે.
 જોઈ કરીને દેશરત્નનું મુખજો—દેશી વીરજો.
 ધન્ય ધન્ય છે તે નરનું જીવ્યું ખડું,
 દેશ તણુંજે કરવા નીકળે કામજો. દેશી વીરજો.
 તન, મન, ધનજો અર્પણ કરશે દેશને,
 તેનું જીવતર ખરેખરું કેવાયજો—દેશી વીરજો.
 દેશ તણું જો સાડું ઇચ્છે સર્વદા,
 ઈશ્વર સદાયે સાહુ તેને થાયજો.—દેશી વીરજો.
 માટે ધીરજ લાલાજી સમ રાખવી,
 કરવા રૂઢુ દેશ તણું તો હીતજો.—દેશી વીરજો.

ગરબો. પાંચમો.

સખી પડવેના પડીઆ પંથ (એ રાગ)
 સખી પડવેની પડતી જોઈ, દેશ સકળમારે;
 આજ્યા કોંગ્રેસ દેવી માત, આર્યાવૃત્તમારે.
 સખી બીજે રોપ્યુ બીજ, મુરત સાડુંરે;

થયુ વૃક્ષ રૂડેરૂ આજ, ચીતમાં મારે.
 સખી ત્રીજે તે ત્રણે લોક, મળીયા સાથેરે;
 કરવા દેશતણુતો કામ, લીધુ માથેરે.
 સખી ચોથે તે ચારે દીશ, હરખ્યા લોકોરે;
 હવે ટળી જસે સૌ દુઃખ, વધસે મોહોરે.
 સખી પાંચેમ પુરણુ તીથ, મળીયા સાથેરે;
 લાગ્યા મુખ્યાપુરની માહી સું કહુ સાથેરે.
 સખી છઠ્ઠે છળીલા જન, થયા છે સાથીરે;
 કરી સંપ ધુમે છે રોજ, લઈ કામ માથેરે.
 સખી આઠેમ અક્કલ સાથ, અરણ કીધીરે;
 આપો હક હમારા આજ, વાત છે સીધીરે.
 સખી નોમે તે ત્રપવર નાથ, અરણ લીધીરે;
 ખરી વાત તમારી આજ, મંજુર કીધીરે.
 સખી દશેમ મલીયા દેવ, દર્શણુ દેવારે;
 થયા બાણીતા સૌ જન, ગયા પરદેશ કેવારે.
 એકાદશી ન સુધર્યા કાજ, રહ્યા ઉપવાસીરે;
 થયા સઘલા ચીંતા બહુત, આવી શી ફાંસીરે.
 સખી બારશ બોલાચાર, કરતા શીખ્યારે;
 રાખી આશાને બહુ માટ, થોડું ન પરખ્યારે;
 સખી તેરસના ત્રીશ કોડ, લોકે બાણ્યુરે;

માછ મગટ થયાં કેએસ, મનસી ભાખયુરે.
 સખી ચાહશે ચાહે લોક, મહદજ કરશેરે;
 ત્યારે થાસે રૂડે કામ, અર્થજ સરસેરે.
 સખી પુનમતીથી પુર્ણ, પ્રકાસજ પામીરે;
 રાખે ખીરજ પુરણ હેત, રહી નહી ખામીરે.

મંડપની સોભા.

આ શૃંગારી મહેલ બનાવ્યો, સોભા નૌતમ કરી અપાર,
 રાત્ર રચીલું રૂડું બનાવ્યું, ગાદી તકીઆનો પણ ખડાર,
 પલંગ મહોટા જેના જેટા, મળશે નહિ દુનિયામાં માન;
 અતિથ્યે આમંત્રણ કરીએ, આવો સુર અને ગુણવાન
 આદરમાન કરીશું સાફ, નહિ રેશે આપણ કે ખોડ;
 બુકિતથી ભોજન પણ કરશું, આપણ સર્વ જોડા જોડ;
 વળતિ સભામહી બંહેયશું, તંબાકુને ખીડાં પાન.

અતિથ્યે૦

પાથરણાં પાથરશું દ્વારે, સેવક જનતો કરશે સેવ;
 મીઠા મેવા એવા ધરશે, લલચાયે દેવ;
 તો કોણ ગણતી માણસની છે, આવો ચારો લેવા જાન;
 આતિથ્યે૦

ઝુમર તખ્તાને ઘડીયાળો, વાળો મહેલ બન્યો સુખકાર;
 રેશમ અને ગંજામાણી આચ્છારીત કરે છે કોચ અપાર;

પુરશીની સંખ્યા નહિ મળતી, ટેબલ પણ ખેંચે છે ધ્યાન,
આતિથ્યે ૦

સંખ્યજનક ગૃહ આજ બંધુ છે. શું કવિ આપી
શકે ચિતાર,

બળ લેખીની કેમ ધરેએ, પુર્ણ થયો તેનો અંબતાર !
જશવંતા મહિલાવંતાને, આવે લોક અતિ બળવાન;
આતિથ્યે ૦

નીરખી સૂર અતિ લલચાતો, શોભા ખરી બની ભરપુર;
કુશળ કારીગર લોકોએ, પાતળે નાંખ્યાં છે મૂળ;
ત્રુટે કે પુટે નહિ એ ઘર, લુટે નહિ લૂટારા બાણ;
અતિથ્યે ૦

જ્યાં નરનારી બહુ સુખકારી, આવી આવી કરે પ્રસન્ન;
દેશ તણા ઉદ્ધાર કારણે, મોટે પાયે ચાલે યત્ન;
એ પાયાને બણવા માટે, લાગ્યા છે જન કિર્તિમાન,
આતિથ્યે ૦

એ કોંગ્રેસ તણું ગૃહ બણ્યો, પ્રાહુણા સૌ આવો વીર;
ધર્મ અર્થને કામ મોક્ષનું પ્રાપ્ત થશે ફળ, રાખો ધીર;
સ્તનસિંહ આ વિનતિ ઉચરે, સ્વદેશનું રાખો અભિમાન;
આતિથ્યે ૦

હરિગીત છંદ.

જે કંઈનો વનિહ સદા પ્રજાવિત હીસે છે હિંદમાં;

તે નષ્ટતાને પ્રાપ્ત થઈ લોકો વસો જો સાધ્યમાં;
 વળી દુઃખનો ડુંગર હવે અદ્રશ્ય પાતાળે પડે;
 આ દેશની કેંગ્રેસ લીજથી નીવડી કપડો દર્જે;
 જે અધમતાના અંકુર પુટી અને બહુ દુઃખ છે;
 તે મૂળમાંથી નષ્ટ થઈ જાયે તદા તો સુખ છે;
 પણ કાપવા તે મૂળને તો શસ્ત્ર સાફ કો મળે;
 આ દેશનીં

વિદ્યા વધે તે સાથળે ઉદ્યોગ વૃદ્ધિ પામશે;
 તો હિંદના આ તતુજ દુર્બળ ઠામ ઠામે જામશે;
 આશા પિપાસા હિંદના હિતેષીની આજે ફળો આં
 બહુ બુદ્ધિમાનો દેશમાં કિંતૂ અભાવે શ્રમ તાણા;
 નાના પ્રકારે કષ્ટ પામીને ફરે પૈસા વિના;
 તે લોકને રણવા સદા ઉદ્યોગની કુંચી જડો;
 આ દેશનીં

સ્વાતંત્ર્ય મળળે દેશીને બંધન બધાં તુટી જઈ;
 વળી નોકરીને ચાકરીથી લોકની મુક્તિ થઈ;
 ઇન્સાફ મળવા સાફ ભારતીયો તમે યત્નો કરો;
 આ દેશનીં

ન્યાયે વળી ચાલે સદા અંગ્રેજના અધિકારીઓ;
 માગો તમો તે રાજ પાસે આપશે સુકાનીઓ;
 હું આર્ય પુત્રો ઓજા જાગો પામશે સારા ફળો;

ઉત્કૃષ્ટ રાજ્યાસનપરે ઉત્કૃષ્ટ રાજા છે ખરે;
 જે આંગ્લભૂમીમાં વસીને રાજ્ય પૃથ્વીમાં કરે;
 તે રાય પાસે ન્યાય માંગો શા થકી ઘરમાં લડો; ?

આ દેશનીં

હે ભારતી નરનાર બહુ આ વારણે કાર્યો થશે.
 તો દૂખ સર્વે વપળના સપ્તાશમાં નાશી જશે;
 હું આજ વિશ્વપિત્ર કરું વિરોધીઓ તેમાં લજો; આં
 આવી દશા શું હિંદની દેખી નહિ અશ્રુ ભરો ?
 હે આર્ય જાણો અઘપિ શા કારણે ધિરજ ધરો ?
 જે ચાર પાસે ઢાલ વાગે ધ્યાન દર્દને સાંભળો; આં
 આ મ્હાન મંડળ વીશ વર્ષોથી જુઓ ઉત્પન્ન થયું;
 તે સમયમાં શું એમ ધારો કષ્ટ કંઈ ના ગયું;
 વિશ્વાસ સંપાદન કરી આવો અને કાઢો સડો; આં
 બહુ બહુ બિરાજી મ્હાન વક્તા ભાષણો રૂડાં કર્યાં;
 વક્તૃત્વ શક્તિથી વળી સૌ લોકનાં ચિતડાં હુર્યાં;
 કર માફ સરકારે કર્યાં કેં કેં વિચારો હે નરો; આં
 જે દીન ઐક્ય વધી અને કોંગ્રેસમાં સૌ આવશે;
 તે સમય હક લેવા બધા સૌ ભારતીઓ ફાવશે;
 જ્યાં સંપ વાસો આપ કરશે જંપ ત્યાં રે'શ નડો;
 આ દેશનીં
 કીડી મળે જે લક્ષ તો તે સર્પને લક્ષી જશે.

નિર્જળ હુન્નરો આદમી, શુરા વીરોને જીતશે;
હે હિંદ એવો સંપ સત્વર તુજ પુત્રોને મળો;

આ દેશનીં

નિર્જળ અન્નને વ્યાઘ્ર આજે સંગતો વારી પીએ;
અંગ્રેજના શુભ અમલમાં તું શા થકી ખોટો ખડીએ;
હીંદુ મુસલમાનો અને વળી પારસી સાથે હળો;

આ દેશનીં

જો યોગ્ય રૂપે રાવ આંગલા ભુમી મધેજ ધરાય છે—
કોંગ્રેસદારે તો અભ્યુદય હીંદનો કેં થાય છે;
માટે તમે સંગીન પાથે કાર્ય સારૂ આદરો;

આ દેશનીં

અસાનને સાતા કરો તો સહાય કરશે તે વળી,
સુધરેલ ગામડીઆ બધા તો આવશે સાથે મળી;
કોંગ્રેસ ખારવને વધારી હામ હામે બહુ કરો—આ દેશની
અત્યંત રાજ્યદારી કાર્યોમાં પ્રવીણ પ્રજા કરો.

તો સમુદસંગ મળી નવીન કત્યો બહુ બહુ આદરો;
ને લાલ મળશે દેશ હિંદુસ્તાન વખણાશે ખરો—આ દે.
હીસે દશા જે રંક લોકોની ટળીને તે જશે.

તીલક તણારે રાગરંગો ગ્રહેગ્રહ દીસશે;

આનંદકારી સૌખ્યકારી રોજ રોજ પડ્યાઓ પડો—આ...
ગુલાલના દરરોજ ચોકા સર્વ જણ પુરતા થશે,

જ્ય રંગદેવી દેશનીના ઘેરેઘેરે જામશે;
 હે હે પ્રભુ દીન એક એ આદાર્થથી આપો ખરો—
 આ દેશની૦

સોસીયલનો હેતુ

ગઝલ.

અરે જાવો, અરે જાવો, અને નિકટ નહિ આવો,
 કરો કંઈ જ્યાલ ભારતનો, પછીથી આપ સમજાવો.

સાખી.

વક્તા ખીજાને આપીયાં, ભાષણ બહુ નિર્ધાર,
 મિથ્યા મોહું દુખવ્યું, નીકળ્યો નહિ કંઈ સાર,
 —અરે જાવો૦

ભાષણ કરવા શૂર થઈ કાયર કરવા કાર્ય
 દેશ તણા દી શો કરે, ઉત્તર દેને આર્ય

અરે જાવો૦

ભણી ભણીને પંડીતો, ખરા બન્યા છો આપ;
 ધ્યા આત્મ સંતોષિઆ, તેથી ટળ્યો ન તાપ.

અરે જાવો૦

વિધ વિધ પેરે ઉચ્ચરી, વિસરે જાતાં ઘેર,
 બોલેલું પાળે નહિ, ઉદય થાય શી પેર?
 દ્રષ્ટાંતો દે ભલભલાં, પહોંચે ગ્રિન જાપાન,
 ઘર વાસીદું રે' પડ્યું, કુચડ રાંડ એ માન.

લરે સલાઓ પાંચસો, ટળે ન ત્રુટા ચાર;
શીઆળ ખેંચે ત્રીમમાં, શ્વાન ગ્રામમાં ચાર.

અરે જાગ્યો. ૭

પોતે જો સુધરે નહિ, તો સુધરે કયમ લોક,
ઘરને સુધાર્યા વિના, દેશ સુધારણ કોઈ.

અરે જાગ્યો. ૮

હાલનો રંગ-દોહરા

વિધવિધ રંગ ચિલોડવા, આપણુ ઊતર્યા અત્યઃ
ત્રસિ લઈની ના થઈ, જુવું એટલે તત્ર;
સાંધા દરેક ત્રીજમાં, અળંગ હુસે ન કેલ્યઃ
દિવસમાં પણ દેખીએ. દીન રાત જો લોલ્યઃ
લાજતણુ ડર સર્વને, મૂરખ નહિ ભાઈઃ
પીડે બાવળ ઉગતાં, કહે છાંયડો થાય.
શાહુકારને લાજછે, રાજાને પણ લાજ;
નિર્લજને લજ્જત નહિ, તેનું નાનું રાજ
સાડું કે'તાં મૂર્ખને, હિલટો ચડશે કોઈઃ
ખાધો માર વિભીષણુ, દધરાવણુને ખોઈ.
અળકરતાં કળ વિજયી, નિવડશે જગમાંયઃ
કલમ તણા ગોદા થકી, રાજા રંકજ થાય.
અળથી મારે લાતતો, તે સાલે જો માસ;
પણ લેખીનીથી કરે, આખી ઉમ્મર નાશ.

બોલ ન માને રાય પણ, લેખણ પરવિશ્વાસ,
 લેખણ આપ સજને, લેખણ કરશે. નાશ,
 ચોધો રણમાં ઝુઝશે, સાક્ષર ઝુઝે ઘેર;
 તો પણ તેની કિરતિના ગંધ જશે ચોમેર,
 અસી થકી લેખણ ગણી, વિદ્વાને બળવાન;
 તેનું કારણ સમજશે, નર રૂડા ગુણવાન,
 ગુણથી ગુણો સાંપડે, દુર્ગુણથી દુર્ગુણ;
 વડને ટેટા આવશે, મિષ્ટ થશે નહિ લુણ.
 સિન્ન જાત સાથે લળે, જાત બેઠની જાય;
 ઘોડી ખર સંગમ થતાં, ખચ્ચર પેદા થાય.
 લડતા બે નર હોય ત્યાં; લાલ ત્રિજને થાય;
 ખુણુ લોહ લડતા નરો ને પાવક મળીજાય.
 જૂનામાં નહિ લાવને, નવાં નવાંની પ્રીત,
 એ રીતે લપકે વધ્યા, જગના લોક સચીત.
 ખાવું પીવું ખેરવું, એમાં જેનું ચી-ત;
 પરમારથ તે શું કરે, ખરચીને નિજ વી-ત ?
 નારીના જે તેનમાં રોજ તણાયો જાય;
 તે શું કળ્પ સહિ અને, ભકત પ્રભુનો થાય ?
 જે જંજાળી જીવડો, અતી અતી લપટાય,
 જાળ ઉકેલી નહિ શકે, તે છુટો કચમ થાય ?
 એક ન છુટે એટલે ખીન્ને ગાંઠ વળાય;

નવ

પુત્ર

ધિકધિ

પુત્ર ૨

માતા

એથી

ફાટય

વસ્ત્ર

“રૂન” ધાર રૂઢીઆ વિષે, વસ્ત્ર સંગ વ્યવહાર.

આવો ખેસો સો કહે, ભેપટ ભપકાદાર;

ગુણને નહિ પીછાણશે, એવાં નરનેનાર.

મહીમાં માખણ નીકળે, તેમાં નીકળે છાશ;

જેને લાવે ચીજ જે, તેને રાખે પાસ.

સજ્જન માખણને ગૃહે, દુર્જન બીજ ચીજ;

ખુશીથી આ જગતમાં, લેને પામે રીઝ.

કસ્તુરીના આહુકો, દ્રવ્યવાન નર થાય;

પણ નર ઝાઝા હાંશથી, હીંગ ખરિદવા જાય.

સસ્તી ચીજો ના મળે, આહુક લક્ષ હજાર,

મુલ્યવાનના તો જડે, થોડા ખરીદનાર.

સમાપ્ત.

ખાશ શીયાળા

ધાતુપુષ્ટીનાં

ગી

ફક્ત ત્રણ દીવસમાં ફાયદો

ખતાવે છે

એટલુંજ નહીં પણ શરીરમાં શક્તી આપી
ચહેરાને ખુબસુરત બનાવી શરીરમાં મજબુતી આપેછે
માટે વાપરો અને ખાતરી કરો. કીંડ ફક્ત શીશીના
પાંચ આના.

બનાવનાર

વૈદ ધીરજરામ દલપતરામ

દવાખાનું રૂવાળાને ટેકરે ટાંકીની પાંસે શુરત.

